

Інформаційний та психоло-педагогічний дослідницький потенціал освітнього порталу “Діти України”

Рожественська Д.Б.

Інститут засобів навчання АПН України

В статье рассматриваются два основных направления использования образовательных порталов для системы образования: информационный (методический и дидактический) и исследовательский. Раскрываются некоторые направления использования информационного потенциала образовательного портала как интернет-ресурса в виде телепроектов. Показано основные возможности проведения различных исследований в образовательном интернет-пространстве.

In the article are examined two general directions of using education's portals for system of education such as informational (methodical and didactical) and experimental. Are opened some trends of using informational's potential of educational portal too as Internet-source in the form of teleprojects. Are shown principal possibilities of realizing different experiments in educational Internet-space.

Інформаційні та комунікаційні технології все більшою мірою стають альтернативним середовищем для реалізації різних аспектів соціального життя, в тому числі й у такій його галузі, як освіта. Кількість освітянських інтернет-ресурсів постійно зростає. Своєю чергою, це вимагає поєднання зусиль щодо створення відповідного освітянського середовища, у вигляді інформаційного ресурсу, здатного забезпечувати інформаційну, комунікативну та дослідницьку складові. Одним з таких ресурсів й виступає освітній портал “Діти України”. Такі освітянські ресурси створюють унікальні можливості для зміни освітніх парадигм як концептуально, так і методично.

Зазначимо, що можливо розглядати використання інтернет-ресурсів для освітянської сфери в двох глобальних напрямках: 1) інформаційне, теоретичне, методичне та дидактичне забезпечення здійснення навчання (у тому числі й шкільного), та 2) проведення широкого кола предметних та психолого-педагогічних досліджень, пов'язаних із використанням інформаційно-комунікаційних технологій у освітньому процесі.

Відповідно до першого напрямку відмітимо, що завдяки застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій проблеми шкільної освіти можуть бути вирішені на якісно іншому рівні. Так, використання телекомунікаційних та інформаційних сервісів Інтернет дозволяє не тільки доповнити інформаційне наповнення навчальних дисциплін (перш за все у загальноосвітній школі), але й суттєво змінити методики їх викладання [13]. Сучасні технології докорінно змінили наше уявлення про традиційні форми навчання і поступово будуть зорієнтовані на якнайбільше включення дистанційного навчання до шкільної практики. Оскільки найбільш доступним середовищем для реалізації освітянських програм є мережа Інтернет, то закономірним є поєднання та створення освітянського простору, що надасть величезних можливостей для освітніх установ різного рівня в реалізації свого освітнього потенціалу на більш досконалому та якісному рівні.

Серед технологій, що можуть бути реалізованими засобами інформаційно-комунікаційними технологіями, згадують три основних технології дистанційного навчання ДН: кейс-технологію, TV-технологію та мережеву технологію [11].

Але, коли мова йде про шкільне навчання, то однією з “нових технологій надання освітніх послуг” називають інтернет-проекти [10]. Хоча “новим” у цьому методі виступає тільки те, що вони реалізуються засобами телекомунікаційних мереж, оскільки власне ідея такої форми роботи виникла в Росії практично паралельно з розробками американських педагогів на початку ХХ сторіччя [1].

Коли мова йде про телекомунікаційний проект в школі, то вважають, що це – навчальний телекомунікаційний проект в основу якого покладено спільну навчально-пізнавальну діяльність учнів-партнерів, організовану на основі комп'ютерної телекомунікації, яка має спільну мету – дослідження деякої проблеми, узгодженні методи та способи діяльності [4, цит. по 1].

Подібної думки дотримується й Матвєєва Л.К.[7]. Автор роз'яснює, що відносно до школи телекомунікаційний освітній проект можна розглядати як спільну учбово-пізнавальну, творчу або ігрову діяльність учня, що має спільну мету, узгоджені методи, спрямовані на досягнення спільного результату діяльності, організованого на основі комп'ютерної телекомунікації. Окремо підкреслюється, що, як правило, телекомунікаційні освітні проекти завжди міжпредметні, оскільки потребують залучення знань не з однієї предметної області, а обов'язково – інтегрованого знання.

Белявцева Т.В. та Лобас Т.О. стверджують, що досвід застосування телекомунікацій у різноманітних сферах науки, техніки, освіти показав, що цей вид інформаційних технологій дозволяє організувати різні види спільної діяльності вчителів, учнів, студентів, наукових працівників шкіл, наукових і навчальних центрів одного або різних регіонів і навіть різних країн. Слід відзначити, що такий вид інформаційних технологій дозволяє організувати науково-дослідницьку діяльність учасників, використовуючи при цьому розмаїття засобів і форма самостійної пізнавальної, практичної і творчої роботи; організувати оперативну консультаційну допомогу широкому колу методичних центрів.

Окремими прикладами реалізації освітніх телекомунікаційних проектів можуть слугувати наступні.

“Дитячий телекомунікаційний проект “Екологічна співдружність”, який розпочав свою роботу 1997 року в Інституті ґрунтознавства МДУ-РАН в рамках федеральної програми “Інтеграція”. Участь приймають 140 дитячих екологічних організацій з 55 регіонів Росії, України та Білорусі.

Роботландский Мережений університет як форма додаткової освіти школярів та підвищення кваліфікації вчителів, ініційована освітньою установою «Роботландія+» та підтримана Академією підвищення кваліфікації працівників освіти та газетою «Інформатика» (додаток до «Першого вересня»).

Дашниць Н.Л. висвітлює, як за рахунок участі педагогічних колективів у різного роду телеконференціях (напр., [learn.ideas](#), [learn.tc](#), [iecc-projects](#), [teachers-letter-en](#) тощо), було створено учнями анотовані каталоги використаних ресурсів Інтернет та на їх засадах вчителями створено фрагменти навчальних курсів.

Треба зазначити, що метод проектів – це тільки один з можливих видів діяльності відповідно до інформаційного напрямку інтеграції освітянського простору. Цей напрямок також передбачає створення відповідних предметних ресурсів для забезпечення шкільного навчання.

До цього ж напрямку, а саме: створення інформаційного, теоретичного, методичного та дидактичного забезпечення системи освіти відноситься також розробка відповідних інформаційно-методичних матеріалів, які є системою, що включає: розробку посібників для підвищення комп'ютерної грамотності, пошук та структурування інтернет-ресурсів, що можуть бути використані для викладання предметів, створення та впровадження окремих програмних продуктів (які можуть бути створені й учнями) тощо. Створення таких матеріалів може виступати необмеженим полем для різноманітних теоретичних та експериментальних досліджень.

Відповідно до заявленого вище другого глобального напрямку використання освітніх порталів, необхідно зазначати, що психолого-педагогічний дослідницький потенціал мережі Інтернет почав використовуватися не так вже й давно. І, хоча, дослідження здійснюються на широкому предметному колі, але вже можна відмітити й таку особливість цих досліджень, як їх когнітивну зорієнтованість [5].

Виділяються наступні переваги мережі Інтернет (у порівнянні з традиційними способами проведення досліджень), а саме [5]:

1. Відбувається економія часу, засобів, людських та інших ресурсів. Фактор “економії ресурсів” зазвичай є ключовим при прийнятті рішення про проведення експерименту в мережі Інтернет.
2. Можливість набрати більшу кількість досліджуваних, що забезпечує й більшу точність статистичних висновків.
3. Розширення вибірки у порівнянні з традиційними формами, що дозволяє знизити вплив культурно-специфічних факторів та надає можливості з більшою впевненістю узагальнювати результати дослідження. Іноді проведення досліджень у мережі – єдиний шлях набрати необхідну кількість досліджуваних з цільової групи.
4. Легкість зміни методичного інструментарію на етапі його розробки та апробації (за даними Reips, U.-D. The web experimental method. <http://www.genpsy.unizh.ch/Ulf/Lab/WWWExpMethod.html>).
5. Наближеність експериментальної ситуації до умов, у яких знаходиться досліджуваний, що забезпечує зростання екологічної валідності (за даними Reips, U.-D. , див.вище).
6. Зниження впливу експериментатора
7. Можливість надання індивідуального зворотного зв'язку кожному та/або групі досліджуваних, що може збільшувати кількість бажаючих прийняти участь в експерименті.
8. Досліджувані в Інтернет середовищі більш відверті, що знижує викривлення даних під впливом фактору соціальної бажаності. Закордонні дослідження показали (див. наприклад: Krantz John H. (1999). Validity of Web-based Psychological Research. <http://psych.hanover.edu/APS/exponnet.html>), що за умови опитувань через електронну пошту знижується фактор мотиву схвалення (що позначається на якості відповідей), а також досліджувані надають про себе більш розгорнуту та детальну інформацію.
9. Поява додаткових можливостей програмного контролю за виконанням завдань [15] дозволяє вирішити проблему неповних відповідей, їх формату та послідовності виконання завдань.

Звичайно, є й певні недоліки в проведенні психолого-педагогічних досліджень, але вони “долаються” за рахунок проведення альтернативних реальних досліджень, шляхом порівняння із результатами подібних досліджень, зняттям фактору анонімності [5].

Однією із спроб реалізації інформаційного та дослідницького потенціалу освітнього порталу “Діти України” є створення сайту-експериментального майданчику “Українська мова, література та культура мови», мета якого проведення експериментальних досліджень щодо використання інтернет-технологій у процесі вивчення рідної мови та культури мови в основній та старшій школі (у співпраці з Сороко Н.В.).

Система навчання в разі використання інтернет-технологій включає такі моменти:

- відповідні розділи (українська мова, культура мови, стилістика та риторика) на сайті-експериментальному майданчику;
- теоретичне, методичне та дидактичне забезпечення вивчення курсу рідної мови та культури мови (в основній та старшій школі);
- наявність матеріалів з курсів як для вчителів, так і для учнів, що дозволить учням провадити самостійну роботу над матеріалом;
- оцінку навчальних досягнень з кожного розділу (теми розділу);
- методичні рекомендації щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес вивчення рідної мови (в основній та старшій школі).

Теоретико-методологічним підґрунтям для побудови експериментальної моделі сайту виступили наукові праці В.С. Гершунського, М.І. Жалдака, Ю.І. Машбиця, М.М.Фоменко та ін., у яких значною уваги було надано психолого-педагогічним проблемам застосування комп’ютерної техніки у навчанні, розробці загальних рекомендацій щодо систематизації, створенні та використанні комп’ютерних засобів у традиційному навчальному процесі.

Вибору предметної сфери дослідження сприяли наступні результати досліджень. Так, за результатами досліджень Белявцевої Т.В. та Лобас Т.О.¹ відомо, що телекомунікаційні засоби надають змогу формувати у школярів комунікаційні навички, культуру спілкування, що передбачає з боку партнерів уміння стисло і чітко формулювати власні думки, уміння слухати і поважати думку партнера тощо.

¹ Белявцева Т.В., Лобас Т.О. Застосування методу проектів при формуванні пізнавальної активності учнів середніх класів. <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/MicroCAD/mcad2000/1.htm>

Первін Ю.А. відмічає таку методичну особливість роботи Роботландского Мережевого університету як «стилістичні аспекти комунікації», що передбачає підвищену увагу до культури та етики спілкування, а також способам викладення своїх ідей у вигляді технічних завдань, описів та комп'ютерних додатків.

В дослідженнях Вєтрової І.Г., Вєрбенко В.А. відмічається позитивний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток когнітивних здібностей та писемного мовлення.

Матеріали сайту-експериментального майданчику побудовані таким чином, що до роботи з ними можливо застосувати три технології використання Інтернет-технологій [див. напр. 8].

Перший варіант, найпростіший, використання матеріалів як допоміжних, для підготовки конспектів занять та дидактичних матеріалів для учнів.

У другому випадку, коли комп'ютерний клас не оснащений безпосереднім доступом до Інтернет, але наявна внутрішня локальна мережа можливо використання матеріалів сайту off-line.

Третій варіант – передбачає безпосередній доступ не тільки до сайту, але й до інших інформаційних ресурсів у режимі on-line за заздалегідь підготовленим адресам (наприклад, у випадку використання в роботі над завданням електронного словника).

Відповідно, коли використання матеріалів буде здійснюватися за першим варіантом, це, скоріш за все буде традиційна форма уроку. Уроки, із використання другого варіанту використання матеріалів сайту передбачають наявність комп'ютерного класу з внутрішньою мережею, але без прямого доступу до Інтернет. У третьому випадку ми маємо справу з повноцінним використанням Інтернет-технологій. Останні два випадку, окрім надбання та засвоєння знань за предметною галуззю, дозволяють одночасно формувати комп'ютерну грамотність учнів.

Дослідники зазначають, що робота з Інтернет має свою специфіку інтеграції [14]. З одного боку, Інтернет виступає як джерело інформації. У мережі знаходиться багато точок перетину інформації та навчальних предметів, важливо тільки забезпечити їх перетин. З іншого боку, Інтернет виступає як інструмент отримання інформації. З зв'язку з цим необхідно детальніше зупинитися на тому, що послуги, які надаються мережею Інтернет, зорієнтовані на кінцевого користувача, а не на процес навчання [13]. Така ситуація вимагає проводити паралельне навчання/тренування у нових навичках користування інтернет-технологіями.

Існує визначений перелік вимог, вмій та навичок, що показує готовність школяра до подальшої роботи з інформацією в Інтернет [див.напр. 14]. Це:

- навички користувача комп'ютерного засобу,
- вміння користуватися програмними засобами (наприклад, Internet Explorer),
- вміння користуватися пошуковими системами та каталогами, електронними словниками,
- вміння пошуку необхідної сторінки через введення адреси в адресну строку,
- вміння рухатися по дереву посилань,
- вміння працювати з файлами різних форматів, як “списувати” їх, так і “загружати”,
- вміння зберігати інформацію, повторно використовувати, додавати її до систему закладок,
- вміння використовувати інформацію для розв'язання поставленого завдання, діяти при цьому при пошуці цілеспрямовано,
- вміння критично осмислювати, обробляти та представляти свої варіанти розв'язання завдань.

Необхідність формування таких вмій пов'язана не тільки з утилітарними завданнями , що стоять перед школярем, який навчається, але й у зв'язку з виявленими окремими негативними впливами інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток особистості дитини [див. напр. 2]. Напрацювання таких навичок є одним з способів використання Інтернет як інструментального засобу, працювати в мережі усвідомлено, напрацьовувати особистий “інформаційний захист”.

Результатом такого паралельного освоєння інтернет-технологій як користувача і вивчення курсу української мови та культури мови буде установка щодо широких можливостей використання Інтернет для навчальних цілей.

За результатами проведених досліджень із використання сайту-експериментального майданчику планується розмістити на ресурсі методичних рекомендацій щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у процес вивчення української мови та культури мови для основної та старшої школи.

Використана література:

1. Бєлявцева Т.В., Лобас Т.О. Застосування методу проектів при формуванні пізнавальної активності учнів середніх класів. <http://users.kpi.kharkov.ua/lre/MicroCAD/mcad2000/1.htm>
2. Вєтрова І.Г., Вєрбенко В.А. Використання комп'ютерів у навчанні молодших школярів і його вплив на формування їхньої психіки // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2001. – № 2. – С. 22-25.
3. Дашниц Н.Л. Роль интернет в учебно-воспитательной работе. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/2/225.html>
4. Дементієвська Н.П., Морзе Н.В. Телекомунікаційні проекти: стан та перспективи // Комп'ютер у сім'ї та школі. –1999. – № 4. – С.20-24.
5. Жичкина А.Е. О возможностях психологических исследований в сети Интернет // Психологический журнал. – 2000. – № 2. – т.21. – С. 75-78.
6. Никитенко С.Г. Открытые ресурсы Интернет для учителя. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/2/240.html>
7. Матвеева Л.К. Телекоммуникационные проекты в обучении и воспитании. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/1/16.html>
8. Мозолин В.П. Информационная среда телекоммуникационного общения. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/2/237.html>
9. Первин Ю.А. Совместное дистанционное обучение детей и педагогов (опыт работы, концепции, проблемы). <http://ito.bitpro.ru/2000/III/2/243.html>
10. Петров М.В. «Интернет-проект» как новая технология предоставления образовательных услуг. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/2/244.html>
11. Романов А.Н., Торопцов В.С., Галкина Л.А., Григорович Д.Б. Роль компьютерных обучающих программ в технологии дистанционного обучения. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/2/248.html>
12. Рыхликова М.Е. Детский телекоммуникационный проект «Экологическое содружество»: масштабное дистанционное обучение и

- объединение эколого-образовательных организаций России.
<http://ito.bitpro.ru/2000/III/1/110.html>
13. Усенков Д.Ю. О необходимости разработки информационно-методических материалов по применению Интернет в преподавании учебных дисциплин. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/1/114.html>
14. Якушина Е.В. Медиаобразование в сети Интернет. <http://ito.bitpro.ru/2000/III/1/117.html>
15. Schmidl W.C. Behavior Research Methods, Instruments, computers. 1997. V.29 (2). P. 274-279.